

Seriya : Pedagogichni nauky, 2015, vol. 130, pp. 197 – 200. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_130_47

5. Kononenko V. I. *Ukrayins`ka lingvokul`turologiya* [Ukrainian linguistic culturology]. Kyiv, 2008, 327 p.

6. Kulish R. V. *Pidgotovka majbutnikh fahivciv doshkil`noyi osvity` do profesijnoyi diyal`nosti* [Preparation of the future experts of preschool education to the profession]. Naukovyy visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns`koho, 2014, vol. 1.45 (106), pp. 73 – 77.

7. Mats`ko L.I. *Ukrayins`ka mova v osvith`omu prostori* [Ukrainian language in the educational space]. Kyiv, 2009, 607 p.

8. Rudenko Yu. A. *Kul`turologichny`j pidhid do rozvy`tku uvy`raznennya movlennya majbutnikh vy`khovateliv* [Culturological approach to the development of speech expressiveness future educators]. Available at: www.scienceandeducation.pdpu.edu.ua

9. Selivanova O. O. *Suchasna lingvisty`ka : napryamy` ta problemy`* [Modern Linguistics: Trends and Challenges] . Poltava, 2008, 712 p.

10. Chagrak N. I. *Lingvokul`turologiya yak vazhly`vy`j napryam navchannya inozemny`h mov profesijnogo spilkuvannya* [Linguistic culturology as an important direction of teaching foreign languages for professional communication]. Available at: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=20169&chapter=1>

УДК 81`25:[811.111:004]:811.161.2

МОДЕЛЬ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

TRANSLATION MODEL OF ENGLISH COMPUTER TERMS INTO UKRAINIAN
LANGUAGE

В.О. Кивлюк

Актуальність теми дослідження. Прогресуючі процеси комп'ютеризації все більше заповнюють науково-технічний і життєвий простори сучасної людини. Саме через це з'явилася необхідність адекватного перекладу текстів комп'ютерної тематики, з однією мови на іншу. Оскільки більшість терміносистеми комп'ютерної сфери розробляється англійською, а ми навчаємося і живемо в Україні, то для нас актуальною є проблема перекладу термінів, що стосуються комп'ютерних технологій, з англійської мови саме на українську мову. Особливо цього потребує переклад літератури з інформаційно-комунікаційних технологій,

Urgency of the research. Progressing computerization processes are increasingly filling the scientific, technical and living spaces of modern man. That's why there was a need for an adequate translation of computer-themed texts from one language to another. Because most of the computer environment terminology is developed in English, so how we study and live in Ukraine, That's why for us the problem of translating the terms of computer technology from English into Ukrainian is actual. This is especially required by the translation of literature from information and communication technologies, translation of the interface of software products, technical documentation, etc.

переклад інтерфейсу програмних продуктів, технічної документації тощо.

Постановка проблеми. У даній статті представлена інформація щодо специфіки перекладу англійських комп'ютерних термінів та стосовно створення моделі перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську мову в свою чергу приділяли увагу В. Акуленко, Н. Грицик, В. Карабан, О. Медвідь, Р. Проніна, А. Пумпянский, Р. Синдега, В. Табанакова, А. Федоров тощо.

Постановка завдання. Здійснити аналіз особливостей перекладу термінології комп'ютерної сфери та теоретично обґрунтувати і розробити власну модель особливостей процесу перекладу на українську мову англійської терміносистеми інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу.

У ході розроблення моделі перекладу було упорядковано послідовність процесів, які проходить комп'ютерний терміноелемент, від мови оригіналу до іншомовного еквіваленту. Було визначено, що на переклад слова-терміну впливає індивідуальність перекладача, його обізнаність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, адже знаючись на даній сфері перекладач здійснить більш точний і адекватний переклад не тільки слова, а й тексту в цілому. Наступним пунктом моделі є контекст тексту (речення), бо завдяки контексту, перекладач, не знаючи слова, на інтуїтивному рівні здогадується його значення. Останнім пунктом даної моделі є метод перекладу: транскрипція та транслітерація, використання семантичних еквівалентів, морфемне або лексичне калькування чи копіювання, експлікація або описовий переклад.

Висновки. Виявлено, що переклад англійських комп'ютерних термінів, зокрема, на українську мову є досить

Target setting. This article provides information about the specific translation of English computer terms and regarding the creation of a model for translating English computer terms into Ukrainian.

Actual scientific researches and issues analysis. The translation of English computer terms into Ukrainian was investigated by V. Akulenko, N. Hrytsyk, V. Karaban, O. Medvid, R. Pronina, A. Pumpysky, R. Sindega, V. Tabanakova, A. Fedorov and others.

Setting objectives. To analyze the peculiarities of the translation of the computer terminology sphere and theoretically substantiate and develop the model of the peculiarities in translation process of English computer terms into Ukrainian.

The statement of basic materials. During the development of model of translation was ordered sequence of processes through which the computer term passes from the original language to a foreign equivalent. It was determined that the individuality of translator and his awareness of information and communication technologies affect the translation of the term. The translator will make a more accurate and adequate translation of not only the word, but also the text as a whole, if he will know this area well. The next point of the model is the context of the text (sentence). Because, due to the context, without knowing the words, the translator guesses its meaning on the intuitive level. The last point of this model is the translation method: transcription and transliteration, use of semantic equivalents, morpheme or lexical copying, explication or descriptive translation.

Conclusions. It is revealed that the translation of English computer terms into the Ukrainian language is a rather responsible

відповідальним завданням та потребує високого рівня знань, вмінь та навичок (відповідних компетенцій), як професійного перекладача так і фахівця інформаційно-комунікаційних технологій. Лише після проходження всіх етапів запропонованої моделі, англomовний комп'ютерний терміоелемент набуває належного слова-перекладу, у нашому випадку саме українomовного.

Ключові слова: модель, переклад, комп'ютерна термінологія, терміоелемент, перекладач.

task and requires a high level of knowledge, skills and abilities (relevant competencies) as a professional translator and specialist in information and communication technologies. And after going through all these stages of the model of translating, the English computer term gets adequate translation, in this case is in Ukrainian.

Keywords: model, translation, computer terminology, term, translator.

Актуальність дослідження. Актуальність і вагомість дослідження перекладу англomовних комп'ютерних термінів є очевидною. Адже комп'ютерна термінологія стала об'єктом уваги вчених-мовознавців, перекладознавців, оскільки, як можна помітити з інших галузей науки, спеціальна лексика іноді проникає в літературну мову і закріплюється в ній на довгі роки.

З розвитком сфери інформаційних технологій сформувався особливий пласт спеціальної лексики. З кожним роком у термінологічних словниках сфери комп'ютерних технологій різних країн світу з'являються нові слова і терміни. Звичайно, новоутворені терміни проходять певний процес становлення у мові оригіналу, а вже потім починають розповсюджуватися країнами світу шляхом перекладу. Тож треба зазначити, що за рахунок цього повно мірою зросла потреба у вдосконаленні методів та принципів перекладу комп'ютерної термінології як фахового, так і повсякденного вжитку [3].

Постановка проблеми. Переклад є одним із найважливіших шляхів взаємодії національних культур і дієвим способом міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу – ближче ознайомити читача, який не володіє мовою оригіналу, з відповідним текстом. Перекласти означає точно і повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови у нерозривній єдності змісту і форми [6, с. 79].

Перекладаючи текст галузі інформаційно-комунікаційних технологій, перекладач має знатися на професійній лексиці даної сфери. Адже світ комп'ютерних технологій є світом віртуальним, який має свою терміносистему, в якій більшість термінів мають асоціативний характер, тобто коли звичайне слово набуває іншого, “комп'ютерного”, проте цілком зрозумілого на інтуїтивному рівні значення.

Особливої уваги при перекладі комп'ютерних термінів вимагають так звані “фальшиві друзі” перекладача, тобто лексичні одиниці, що збігаються зовнішньо і навіть за внутрішньою формою, але викликають хибні асоціації у зв'язку з наявністю в них іншого значення, можливістю семантичного варіювання мовної одиниці [1, с.379-381]. Наприклад: *data* – *дані, відомості, а не дата* тощо.

Але труднощі перекладу пов'язані не лише з перекладом окремих термінів, які зафіксовані в термінологічному словнику, а з передачею правильного змісту кожної фрази, якому далеко не завжди відповідає дослівний переклад. Для цього знову ж необхідне знання предмета, про який іде мова.

Поняття змісту в тексті охоплює матеріально-логічну, ідейно-пізнавальну сфери висловлювання. У цьому полягає вся складність пошуку функціональних відповідників при перекладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему перекладу англійських комп'ютерних термінів досліджували такі лінгвісти, як Л. Бархударов, Є. Єнікєєва, В. Коптілов, А. Сарієва, Р. Синдега, А. Федоров та багато інших.

В. Табанакова, доктор філософських наук у своїй статті “Пролегомени до денотативної моделі перекладу комп'ютерних термінів”, стверджує, що “складність перекладу текстів, зокрема сфери інформаційних технологій, полягає в тому, що багато комп'ютерних термінів відносяться до безеквівалентної лексики, тобто не мають регулярних відповідностей у

російській мові (крім описових статей в словниках)” [5, с. 46]. Цей вислів В. Табанакової, щодо перекладу комп’ютерних термінів на російську мову, може бути еквівалентним і до української мови.

У результаті своїх досліджень В. Табанакова виділяє чотири класи нормативного перекладу, які складаються з неперекладних термінів, запозичень через транскрипцію, перекладу семантичним еквівалентом або функціональним аналогом (наближений переклад) і калькування (морфемне або лексичне).

Перекладач, співробітник бюро перекладів “Норма-ТМ” Л. Пороховник, у статті “Складнощі з галузевою термінологією” констатує, що головна проблема перекладу полягає у тому, що він вимагає розуміння. “Стислість викладу і точність формулювань, насиченість спеціальними термінами і скороченнями, що, у свою чергу, вимагає основ знань за спеціальністю, у сфері якої здійснюється переклад” [4, с. 67].

Постановка мети і завдань. У ході аналізу специфіки перекладу англійських комп’ютерних термінів на українську мову метою роботи є створення моделі перекладу термінів комп’ютерних технологій.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- освітити специфіку перекладу англійських комп’ютерних термінів на українську мову;
- визначити при перекладі англійських комп’ютерних термінів на українську мову основні чинники впливу.

Виклад основного матеріалу.

Інформаційна революція, докорінно змінивши ситуацію в світі, є у своїй основі інформаційним переворотом у виробництві, обробці, передачі і збереженні людських знань про світ і суспільство, де не менш важливим компонентом є мова. Бо сучасна інформація має характеризуватися не тільки кількістю, тобто великими масивами даних, а й якістю її перекладу, інтерпретації та осмислення.

Мовознавці наголошують на тому, що зміст і якість тексту-перекладу залежить від професійної кваліфікованості перекладача, його знань у необхідній галузі та достеменному адаптуванні термінів мови оригіналу на іншу мову. Також існує машинний переклад – це виконувана на комп'ютері дія, яка перетворює текст з однієї природньої мови в еквівалентний за змістом текст на іншій мові, а також результат такої дії. Сучасний машинний, або автоматичний переклад здійснюється за допомогою людини: перед-редактора, який тим або іншим чином заздалегідь обробляє текст для перекладу, інтер-редактора, який бере участь в процесі перекладу, або пост-редактора, який виправляє помилки і недоліки в перекладеному комп'ютером тексті. Але він не завжди здатен здійснити адекватний переклад терміну. Адже сучасний машинний переклад має ряд особливостей: наявність неперекладених слів і помилок, що виникають при переносі вихідного іноземного тексту на носій, що читається машиною, граматичні й стилістичні недоліки тексту перекладу, що синтезуються через похибки в машинній граматиці.

Також, при перекладі комп'ютерних термінологічних одиниць необхідно враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. І необхідно, перш за все, виявити функцію терміна в тексті, визначити роль контексту і стилю текстового повідомлення, тобто вилучити інформацію, що міститься на всіх рівнях.

В комп'ютерно-технологічних текстах майже на кожному кроці зустрічаються терміни, значення яких не є доступними відразу, але завдяки контексту речення, чи загальному змісту тексту, слово-термін набуває свого відповідного значення. У практиці перекладацької діяльності контекст є одним з центральних понять, так як він відіграє визначальну роль як у процесі сприйняття (розуміння) тексту, так і в процесі передачі значення окремих лексичних одиниць. При первинному сприйнятті тексту контекст є тим необхідним оточенням слова або іншої одиниці перекладу, в якому вона

реалізує своє конкретне значення; саме на цьому ґрунтується таке вживання слів, як незалежний від контексту, поза контекстом, контекстуальний. Перш за все сказане відноситься до багатозначних одиниць мови, яким при сприйнятті тексту приписується те чи інше значення на основі аналізу оточення певного обсягу.

Наступним, при перекладі термінологічних лексем тексту тематики інформаційно-комунікаційних технологій, є підбір правильного методу перекладу. Адже переклад спеціальної галузевої термінології, в тому числі й комп'ютерної здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких методів: транскрипція та транслітерація, використання семантичних еквівалентів, морфемне або лексичне калькування чи копіювання, експлікація або описовий переклад. Головне завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб як найточніше передати значення кожного терміна.

У процесі перекладу англійських комп'ютерних термінів досвідчені перекладачі зазвичай обирають той чи інший спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний спеціальний галузевий термін, аби якомога точніше і вдаліше передати їхнє лексичне значення у мові перекладу. І зважаючи на те, що сучасна англійська інформаційно-комунікаційна терміносистема є мовою-продуцентом нових міжнародних комп'ютерних термінів, адекватний переклад фахової термінологіки набуває особливо важливого значення для успішного становлення та нормалізації української комп'ютерної термінологічної лексики у відповідності до міжнародних стандартів [2].

Зважаючи на цю послідовність дій, ми створили модель (схему) перекладацького шляху від комп'ютерного терміну мови оригіналу (англійської) до його іншомовного (українського) еквіваленту (див. рис. 1).

На рисунку 1 представлена модель перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську мову.

Висновки. Отже, враховуючи всю згадану вище інформацію, можна виділити певну послідовність елементів, які впливають на появу українського еквіваленту англійського комп'ютерного терміну. Перш за все, це розподіл на машинний переклад і переклад людиною, перекладачем. В будь-якому випадку ми матимемо результат (перекладений термін), але не має стовідсоткової впевненості в тому, що машинний переклад буде достовірним і адекватним.

Наступним важливим пунктом при перекладі інформаційно-комунікаційного терміноелементу є сам перекладач, його індивідуальність. Звичайно, при перекладі художніх текстів перекладач має більше свободи і менше обмежень, але все ж таки і в тексті комп'ютерної тематики він може додати від себе, але не змінюючи загального змісту.

По-третє, що стосується перекладача, це його знання у певній галузі, у даному випадку знання сфери інформаційно-комунікаційних технологій. Адже завдяки гарним знанням спеціальної термінології як мовою оригіналу, так і на мові перекладу та компетентності в галузі комп'ютерних технологій перекладач швидше і достовірніше здійснює переклад.

Важливим елементом перекладу лексичних одиниць сфери комп'ютерних технологій є контекст. Від допомагає зрозуміти значення певного терміноелемента та допомагає зрозуміти текст загалом.

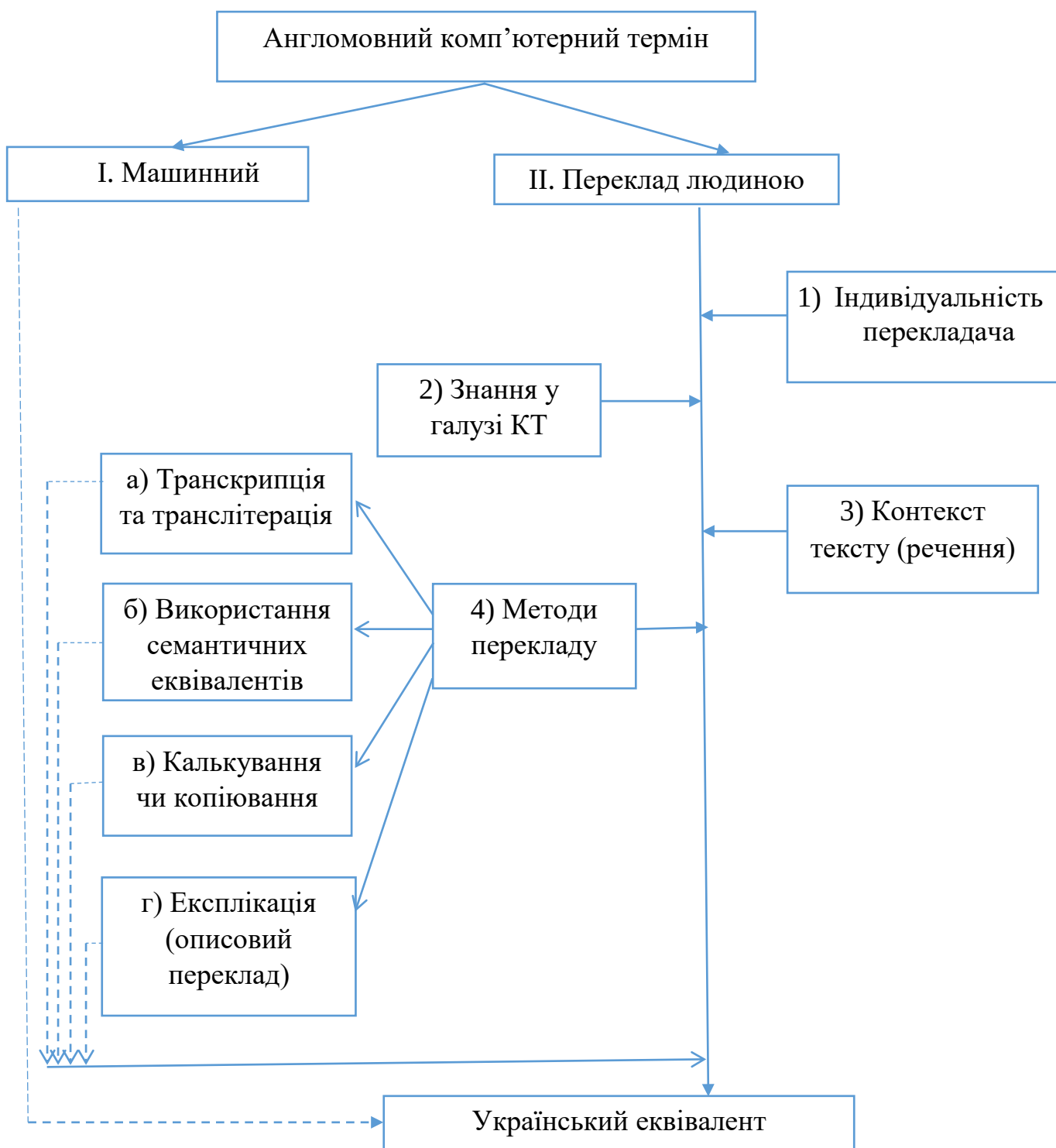

Рис. 1. Модель перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську

А останнім етапом перекладу інформаційно-комунікаційної термінологічної одиниці є метод її перекладу. Ми виділили чотири основні способи перекладу англомовних комп'ютерних термінів – це транскрипція та

транслітерація, використання семантичних еквівалентів, морфемне або лексичне калькування чи копіювання, експлікація, або описовий переклад.

Список використаних джерел

1. Акуленко, В.В. 1969, 'О "ложных друзьях переводчика"', англо-русский и русско-английский словарь "ложных друзей переводчика", Москва: Изд-во "Советская энциклопедия", с. 371-384.
2. Грицик, Н. 2013, 'Комп'ютерна термінологія та основні способи її перекладу', *Матеріали XVIII Міжнародної науково практичної інтернет конференції "Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД"*, Переяслав-Хмельницький, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2280>.
3. Кивлюк, О. П. 2011, 'Інформаційна педагогіка: філософія, теорія, практика: монографія' Київ: Вид-во УАН ВІР, 336 с.
4. Пороховник, Л.Н. 1992, 'Сложности с отраслевой терминологией', *Теория и практика перекладу*. Киев, Вип. 18., с. 65–73.
5. Табанакова, В.Д. 2003, 'Пролегомены к денотативной модели перевода компьютерных терминов', *Іноземні мови в навчальних закладах*. – Київ, № 1, с. 45–50.
6. Федоров, А. В. 1983, 'Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): учебн. пособ.' Москва: Высшая школа, 303 с.

References

1. Akulenko, V.V. 1969, 'О "lozhnykh druziakh perevodchyka" (About "translator's false friends")', anghlo-russkyi y russko-anhlyiskyi slovar "lozhnykh druzei perevodchyka", Moskva: Yzd-vo "Sovetskaia entsyklopedyia", p. 371-384.
2. Hrytsyk, N. 2013, 'Kompiuterna terminolohiia ta osnovni sposoby yii perekladu (Computer terminology and basic methods of translation)', *Materialy XVIII Mizhnarodnoi naukovy praktychnoi internet konferentsii "Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND"*, Pereiaslav-Khmelnytskyi, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2280>.
3. Kyvliuk, O.P. 2011, 'Informatsiina pedahohika: filosofiia, teoriia, praktyka: monohrafiia (Informational pedagogy: philosophy, theory and practice: a monograph)', Kyiv: Vyd-vo UAN VIR, 336 p.
4. Porokhovnyk, L.N. 1992, 'Slozhnosity s otraslevoi termynolohyei (Difficulties with sectoral terminology)', *Teoriia i praktyka perekladu*. Kyev, Vyp. 18., p. 65–73.
5. Tabanakova, V.D. 2003, 'Prolehomeny k denotatyvnoi modely perevoda kompiuternykh termynov (Prolegomena to the denotative model of translation of computer terms)', *Inozemni movy v navchalnykh zakladakh*. – Kyiv, № 1, p. 45–50.
6. Fedorov, A. V. 1983, 'Osnovy obshchei teoryy perevoda (lynhvystycheskye problemy): uchebn. posob. (Fundamentals of the general theory of translation (linguistic problems): a tutorial.)', Moskva: Vysshiaia shkola, 303 p.